

INNSIKT SØNDAG

Individets nye frihet i Kina betales med risiko og usikkerhet. 190 millioner kinesere har psykiske problemer, ifølge landets helsedepartement.

Kinas personlige problem

BODIL FUHR

I et kinesisk kjøpesenter står en ung mann på utsiden av brogjerdet, klar til å hoppe. Familien er borte, han har ingenting igjen å leve for. En ung kvinne, som selv har forsøkt å ta livet av seg, redder ham med et kyss.

Episoden, som nylig ble sendt på kinesisk fjernsyn, spredte seg raskt i alle kanaler. Den er typisk for det moderne Kina, der individet har fått bevilget ny frihet – uten sikkerhetsnett. Staten, som fortsatt styrer med jernhånd, gir ingen garantier om sykepenge eller alderstrygd. Bare familien kan redde deg, og den skrumpet stadig inn på grunn av den nye ettbarnspolitikken.

Penger løser ikke alt. Nøkkelen til den vidunderlige nye verden, er penger som kan kjøpe velferdsgodene. Men selv rikdom løser ikke moderne problemer som ensomhet, meningsløshet og følelsen av å være mistilpasset.

Gutten på broen er ikke alene. 190 millioner kinesere, eller 13,47 prosent av befolkningen, lider av psykologiske problemer, med angst, depresjoner og ruisemisbråk, ifølge Det kinesiske helsedepartementet. Det er en økning på over ti prosent siden 1950.

Er det slik at når individet blir mer fristilt, følger de personlige problemene med?

– Kulturen kan sosialisere deg inn i roller og gi en følelse av identitet, men på ett nivå er vi bare mennesker. Trangen til å oppleve seg selv adskilt fra gruppen og bestemme over seg selv, er universell, slik jeg ser det. Den kommer til uttrykk når de politiske og historiske forholdene tillater det, sier professor i klinisk psykologi ved universitetet i Oslo, Siri Erika Gullestad.

Hun har deltatt i et norsk-kinesisk utvekslingsprosjekt der seks norske psykoterapeuter over tre år har veiledet og un-

Siri Gullestad, professor i psykologi.

Mai Cheng, kinesisk superindividualist.

Mette Halskov Hansen, professor i Kina-studier.

Kina

Folkerepublikken Kina, grunnlagt i 1949 av Mao Tse-Tung.

1 336 718 015 innbyggere (juli 2011).

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

4000 år gammel ledende keiserkultur frem til Xinhai-revolusjonen i 1911.

dervist 300 kinesiske psykologer i psykoterapi.

Etter hvert som den gamle, Konfusius-baserte arbeids- og pliktoralen slår sprekker i den mektige industrinasjonen, etterspørres vestlig psykologisk forståelse i økende grad. Og norske fagfolk er blant pionerene.

De ensomme guttene. Selv psykoterapien, verdens mest skreddersydde selvutviklingsverktøy, har vunnet fotfeste i Kina.

– Vi avdekket et emosjonelt sug man knapt kan forestille seg, sier professor Gullestad, som først var usikker på om de hadde noe å bidra med i en så annerledes kultur.

Veiledning av psykoterapeuter inneberer også individuell terapi, og i løpet av disse tre sammenhengende timene fikk de norske terapeutene høre hjerteskjærende historier om regelmessig vold og foreldre som måtte binde ungene fast hjemme mens de selv var tvunget ut i arbeid.

– Vi lånte øre til en smerte som ikke hadde vært uttrykt før. Noen av kvinnene hadde vært utsatt for den verste undertrykkelsen, både fra ektemannen, familien og samfunnet. Det var svært gripende å møte den enorme hungeren etter noen å snakke med som ikke ville fordomme dem. Tvangsarbeid ble jo betraktet som historisk nødvendig i en kultur der det var en

meget høy terskel for å si at dette var vanskelig for meg, sier Gullestad.

En av de største «psykologiske bekymringer» i Kina er de ensomme guttene. Den skjæve fødselsraten som har utviklet seg siden ettbarnspolitikken ble innført i 1980, rammer nå bredt. De ensomme guttene lever uten en klar følelse av fremtid. For mange er det vanskelig å finne en partner, og de er ofte helt alene om å skulle forsørge både foreldre og besteforeldre. Mange dykker ned i en fiktiv internetverden og mister tilknytning til omverdenen.

Se meg! Likevel er det ikke i Kina, som for eksempel i Norge, de unge guttene som topper selvmordsstatistikken. I 1987 begikk 17 av 100 000 kinesere selvmord, ifølge en canadisk undersøkelse. Flesteparten av disse var utdannede, gifte kvinner med barn i landlige områder. De spiste rottegift eller gasset seg ihjel på kjøkkenet.

– En slik kvinne kan kanskje ikke noe språk for sine psykologiske problemer. Det kan gi veldig dramatiske utslag, sier professor Gullestad.

Hun har fått troen på at kunnskap om empati og adskillelsesproblematikk kan kombineres med kinesisk tankegang.

– Hvis vi bidrar med noe, må det være forståelsen av empati, at en terapeut aldri må være kritisk, fordømmende og uempatisk overfor andre – ved for eksempel å spørre «hvorfor gjorde du det?», som mange av

de kinesiske psykologene hadde en tendens til.

– Det er forskjellige måter å utforme identitet på. I Kina har individualiteten ligget mer i det kollektive; enkeltmennesket opplever ikke å ha blitt «sett». Men når samfunnet sørger for at enkeltmennesket blir mer og mer overlatt til seg selv, er dette et behov som følger. Vi kommer utenfra og legitimerer noen stemmer som lenge har vært der, men som kulturen ikke har tillatt – selve definisjonen på et psykologisk problem, sier Gullestad.

Penger som våpen. Men individualiteten har alltid hatt sitt uttrykk i den kinesiske kulturen, via den filosofiske tradisjonen taoismen, påpeker Mai Cheng. Hun er billedkunstner, verdensborger og personifiseringen av den individualiserte kineser, der hun sitter omgitt av lysekroner, orientalske tepper og egne, forgylte malerier i den svært romslige villaen på Oslo vest.

– Et av dem heter *Individet* og viser forskjellige skrifttegn for dette. Tegnet for «jeg» er et våpen, det må man nemlig ha for å hevde seg i den ytre verden. Men et våpen kan like gjerne være en pensel eller flust med penger. Det siste er kanskje noe av grunnen til at så mange kinesere nå først og fremst vil bli rike. Det gir en følelse av personlig makt.

Mai Cheng vokste opp under kulturrevolusjonen, den gang alle personlige problemer ble løst gjennom å lese *Maos lille*

Fra ungdommen

Hva tenker kinesisk ungdom om sin egen fremtid? Det var spørsmålet den engelske dokumentar fotografen Adrian Fisk ville ha svar på da han reiste Kina rundt og snakket med noen av landets

322 millioner mennesker mellom 16 og 30 år. Etter 12 500 kilometer på reisefot i det enorme landet laget han en fotoseier der 49 svært forskjellige kinesiske ungdommer gir uttrykk for sine håp,

drømmer og frustrasjoner.

Prosjektet kaller han *ISpeakChina*. Syv av ungdommenes moter du på disse sidene. Resten kan du se på Fisks nettside, adrianfisk.com.

God hukommelse

En liten variasjon i en del av hjernen kan trolig forklare hvorfor enkelte mennesker har en bedre hukommelse når det gjelder faktiske opplevelser enn andre. Denne kunnskapen kan følge forskere ved Universitetet i Cambridge brukes for å forstå de forstyrrelser i hjernen som oppstår hos blant andre pasienter med schizofreni. Forskningen er presentert i *the Journal of Neuroscience*. 53 frivillige deltok i testen, og det ble funnet tydelige forskjeller i deres evne til å skille mellom virkelige og innbilde minner. (Reuters)

Stor og grådig

Tyrannosaurus rex vokste raskere og veide mer enn tidligere antatt, mener britiske og amerikanske forskere. Det kan tyde på at fortidsuhytet allerede som sulten tenåring var en meget grådig predator. Forskerne har brukt tredimensjonal laser-skanning og computermodellert restene av fem Tyrannosaurus rex-levninger for å komme frem til resultatet. Blant annet fra Sue, det største og best bevarte eksemplaret av arten. (Reuters)

Svartedauden

Britiske forskere har for første gang klart å knekke genkoden til svartedauden, som herjet som verst fra 1349 og utover. Den tok livet av minst 50 millioner europeere i en av de verste epidemiene menneskeheten noensinne er blitt utsatt for. Arbeidet er blant annet basert på å finne DNA-kjeden i benester fra ofre som ble begravet i Londons pestgraver. Det fryktede, dødelige sykdoms-genet er dermed identifisert. (Reuters)

«Vi er den tapte generasjonen. Jeg er forvirret over verden.»

Avril Lui (22), student, Guangxi-provinsen

«I de voksnes øyne er jeg en dårlig samfunnsborger, men i virkeligheten er jeg en veldig føye person.»

Chow Liang (17), frisørstudent, Gansu-provinsen

«Jeg vil gå mine egne veier, jeg vil ikke la andre diktere meg.»

Jiang Min (24), bonde, Henan-provinsen

«Jeg tror det er på tide å stå frem og vise hvem vi egentlig er.»

Jell Zhu (21), kommunikasjonsstudent, Guangdong-provinsen

«Jeg vil ikke ha barn.»
Wong Jing Yi (30), jobber i sexbutikk i Hong Kong

«Det beste ville vært å ha en søster.»
Liu Gu (26), mobiltelefondesigner, Beijing

«Etter å ha sett på TV har jeg mange ideer, men jeg er ute av stand til å realisere dem.»
Lou Zheng Chui (30), bonde, Yunnan-provinsen

«**røde** bok. Men hun tilhørte en privilegert familie som eide mange bøker. Hennes overbevisning er at det først og fremst er de intellektuelle, de som sitter hjemme og grubler, som får psykiske problemer. Og hun ser slett ikke betydningen av «å bli sett for den man egentlig er». Det innebærer nemlig også at man kan bli avslørt, kritisert eller bli betraktet som oppblåst. Noe den jernne kineser gjerne vil unngå for enhver pris. «Hvis grisen blir for stor, må den slaktes,» heter det i Kina.

Den aksepterte måten for selvhøvelse går gjennom hardt arbeid. Filosofen Konfucius fremstilte arbeidet som den noble og hellige metoden for personlig fremgang. Noe som kan forklare at kommunistregimet har brukt ham for alt han er verd. Hos Konfucius står orden, respekt for overordnede og lojalitet til familien høyt i kurs. De færreste bryr seg om kommunismen lenger, derfor er myndighetene nå i ferd med å reise en gigantisk statue av den gamle filosofen på Den himmelske freds plass. Han er fortsatt høyt respektert.

Egoøvelse i parken. Mens Konfusius representerer yang – det maskuline og kollektive prinsipp, representerer taoismen yin, det feminine og individuelle prinsipp, forklarer Cheng. Og det er balansen mellom de to som gjelder. Derfor gikk alle kinesere ut i parken og gjorde sin tai chi, selv under det strenge kommuniststyret. Det var en såpass inngrodd del av folks liv at det ikke kunne stoppes. Qi gong, derimot, kampformen av samme øvelse, er strengt forbudt i Kina. Mestrene

Ord- forklaringer

PSYKOTERAPI legger til rette for at den andre kommer frem med sitt uten å forstille seg. Kalles også «den åpne samtalen».

KONFUCIUS – kinesisk moral- filosof, født 551 år f.Kr., som legger vekt på plikt og lojalitet overfor samfunn og familie.

TAOISME – religiøs-filosofisk system som legger vekt på individets frihet og naturens harmoni.

På nett

Se filmen om jenta som kysset gutten fra selvmord på youtube.com. Søk på: Girl kisses to save boy's life.

driver visstnok med tankeoverføring, noe som er ganske truende i et diktatur. Mange av dem er satt i fengsel.

Mai Cheng husker ennå den store befielsen da hun kom til Norge på 80-tallet og kunne si hva hun ville og male hva hun ville. Nå mener hun mye av den samme friheten er kommet til Kina. Enkeltmennesket kan ta utgangspunkt i egne behov, men man må også bruke fornufeten og tilpasse seg fellesskapet. Denne kombinasjonen av det individuelle og kollektive ansvaret er vanskelig å få tak på for unge mennesker som vokser opp uten den solide forankringen i familie og samfunn. Men det er en viktig prosess som fører frem til slutt, mener hun. For kinesere flest er både rolige, medfølende og tilpassningsdyktige mennesker. Det må man være om tre generasjoner skal leve i fred under samme tak, påpeker Cheng.

Selvstendig. Nål Professor i Kina-studier Mette Halskov Hansen forsker seg frem til svarene. I for ga hun ut boken *iChina – the Rise of the Individual in Modern Chinese Society*. Ett av hennes forskningsfelt er «individualiseringsprosessen». Og dens første fase begynte ikke slik man kunne tro, med markedsliberalismen på 80-tallet, men under Maos ledelse fra 50-tallet. Da tvang myndighetene igjennom løsrivelse fra storfamilien ved å sende folk på arbeid i kollektivene.

Den andre fasen, da individet selv ble ansvarlig for å finne arbeid, kom med globaliseringen og oppløsningen av det statlige støtteapparatet, som med full styrke inntreffer på 90-tallet. Ideer om det autonome individ var født.

Men friheten kommer med et veldig press om rask individualisering. Myndighetene holder et stramt diktatur med den ene hånden, mens de tillater en markedsstyrt utvikling med den andre.

De fleste kinesere har fått bedret sine levekår, men en av de tøffe utfordringene er å skaffe penger fort nok. Konsum er nesten blitt en ideologi, det er et enormt fokus på forbruk. Men de virkelig gode materielle forutsetningene er ikke til stede for folk flest. Bare 20 prosent av den kinesiske befolkningen klassifiseres som middelklasse. – Men alle kinesere under 30 år er i dag tvunget til å gjøre egne valg som deres foreldre ikke tok, påpeker Halskov Hansen.

Hvem er jeg? For 30 år siden kunne du nokså nøyaktig forutsi fremtiden til en person født i en bondefamilie. I dag har alle langt flere valg og muligheter. Ungdommene må selv finne ut av hvor de skal bo, hva de skal arbeide med og hvem de skal gifte seg med. De føler veldig stort ansvar for familien, men de er mye mindre orientert mot samfunnet. Den eldre generasjonen anklager dem for å være utakknemlige og bare fokusere på egen nytelse. I realiteten er de ganske forvirrede og usikre på hva de skal gjøre, om man skal tolke dem ut fra trynger på Internett – et slags utvidet rom for en kinesisk ungdoms sjel.

Blogging, tvitring og filming er en viktig måte å markere individets behov og rettigheter på. Noen ungdommer rapporterer om de mest intime detaljer i sitt liv under fullt navn, andre blir utlevert i tragiske videoer om mishandling.

Hvem er jeg egentlig? Hvor er mitt sanne jeg? er spørsmål som

går igjen blant byungdommen. Mens i undersøkelser på landsbygda legger de mer vekt på konkrete valg, betydningen av å finne en partner man liker og det som gir trygghet.

Den utrygge friheten. Det gamle, kollektive ansvaret holder stand, men utviklingen mot det individuelle går stadig forttere. Skolelærere på 25 år rapporterer at de ikke forstår holdningene til sine elever på 19 år, de har en helt annen innstilling. Den gammeldagse rollemodelltenkingen, der ett individ ble plukket ut som en modell alle kunne strekke seg etter, holder ikke lenger.

Den nye generasjonen mangler nettverk og rollemodeller når det gjelder individets rettigheter. Ingen de kjenner har gjort det før dem, og de tradisjonelle støtte- og straffesystemene er gått i oppløsning. For 150 år siden kunne hele slekten straffes om en gjorde noe galt. Nå øker bare kravene til rettigheter. Ifølge offisielle tall oppstår årlig 110 000 spontane opprør i Kina, blant annet med krav om bedre miljø og rettigheter til jord. Folk har vent seg til å kreve sin rett, og myndighetene forsøker å respektere det.

Men frihet og rettigheter betales med risiko og usikkerhet. Der vi i Vesten er avhengig av staten for å klare oss, er folk i Kina helt avhengig av familien. Det går ikke alltid opp. Som den unge bonden fra Yunnan betrodde fotografen Adrian Fisk: «Etter å ha sett på TV, har jeg mange ideer, men jeg er ute av stand til å realisere dem.»

bodil.fuhr@aftenposten.no